

УДК 911.375.1:658.6

**Горецький М.А., студент 1-го курсу ,групи АГР-2,
факультету гірничої справи, природокористування та будівництва
Кравченко Н.В., д.с.-г.н., проф.
Можарівська І.А., к.с.-г.н., доц.
Державний університет "Житомирська політехніка"**

ВПЛИВ УРБАНІЗАЦІЇ НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ:РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Урбанізація в Україні суттєво змінила просторову та економічну динаміку держави, насамперед вплинувши на структуру аграрних територій і стан продовольчої безпеки. У другій половині ХХ століття відбувся різкий зсув у бік зростання міського населення: якщо раніше переважали сільські громади, то нині міські жителі складають понад дві третини населення країни. Така демографічна трансформація змінила характер освоєння територій і суттєво вплинула на розвиток регіонів.

Інтенсифікація урбанізації спричинила суттєві екологічні зміни, які прямо впливають на безпеку продовольства. Відповідно до моніторингу, більше 6,5 млн.га сільськогосподарських угідь в Україні вважаються деградованими, щорічно через ерозію втрачається близько 80 тис.га родючих ґрунтів. Забрудненість повітря у великих містах перевищує допустимі норми, а більше 17% води, що подається населенню, не відповідає санітарним стандартам. Щороку генерується приблизно 592 тисячі тон небезпечних відходів, що призводить до збільшення навантаження на екосистему.(Рис. 1.)

Рис. 1. Негативні наслідки урбанізації

Сучасні виклики потребують інноваційних підходів до вирішення кризових явищ. Перспективними напрямками є розвиток вертикального фермерства, гідропоніки, точного землеробства та інших передових агротехнологій. Впровадження принципів "розумного міста" в аграрному секторі, підтримка локальних продовольчих систем та малих фермерських господарств дозволяють зменшити транспортні витрати і підвищити стійкість продовольчого забезпечення. Інтеграція зелених технологій у міське планування, розвиток екологічно чистого виробництва та підтримка програм "зеленого міста" і "розумного села" становлять основу для гармонійного розвитку урбанізованих і сільських територій(Рис.2).

Урбанізація в Україні - це не лише демографічний перехід, а справжня революція, що переплітає долю мегаполісів із майбутнім аграрної могутності країни. Майбутнє, де кожне місто має свій зелений пояс, де продукти з сусіднього поля надходять прямо на полиці міських супермаркетів, де агротехнології та екологія йдуть рука об руку - це не утопія.

Рис. 2. Іновачії для поліпшення ситуації в міста

Це стратегічна реальність, яку ми можемо побудувати вже сьогодні. Україна має унікальний шанс стати світовим лідером нової ери - ери, де міста живуть у гармонії з селом, а продовольча безпека стає фундаментом національної могутності.

Урбанізація — тривалий і глобальний процес, який змінює не лише демографічну структуру, а й попит на харчові продукти, логістику їх постачання та використання земельних ресурсів. В умовах трансформаційних викликів (війна, зміни клімату, економічна нестабільність) розуміння взаємозв'язку урбанізації та продовольчої безпеки набуває першочергового значення для аграрної політики України і регіонів, зокрема Житомирської області.

Зростання міського населення змінює структуру споживання (попит на перероблені продукти, короткострокові запаси, холодний ланцюг), що вимагає більш гнучкої логістики й ринкових інструментів.

Урбанізація тисне на земельні ресурси: розширення забудови та інфраструктури приводить до втрати сільськогосподарських угідь в околицях міст і фрагментації земельного фонду.

Концентрація населення підсилює залежність від зовнішніх постачальників (зони дефіциту стають більш вразливими при порушеннях ланцюгів поставок). Ці механізми детально проаналізовані у дослідженнях з теорії урбанізації та продовольчої безпеки.

Житомирська область залишається важливим регіоном зернового та тваринницького спрямування; статистичні дані свідчать про зростання загального намолоту ранніх зернових у 2024 році порівняно з 2023 (позитивна динаміка валового збору), проте простежуються проблеми з внесенням мінеральних добрив на 1 га та зниження погोलів'я деяких видів тварин (zt.ukrstat.gov.ua)

Аналітика ГУ статистики Житомирської області показує, що внесення мінеральних добрив у 2024 р. на 1 га стало меншим ніж у 2023, що може негативно впливати на урожайність за умов змін клімату. Це підкреслює чутливість регіональної продуктивності до логістичних і ресурсних обмежень. (zt.ukrstat.gov.ua).

Перспективи та адаптаційні стратегії (регіональний рівень, Житомирщина) вважаємо такі:

- інтенсифікація точного землеробства (сенсорика, супутниковий моніторинг, оптимізація доз удобрення) для підвищення ефективності на наявних площах;
- розвиток міських і периміських агроформ (урбан-фермерство, вертикальні/гідропонні системи) у межах житлових агломерацій як елемент диверсифікації продовольчих постачань;
- підтримка логістичних ланцюгів і локальної переробки (холодильні потужності, малі переробні підприємства) для зменшення втрат і підвищення доступності продуктів у кризових умовах;
- збереження і охорона родючих земель: містобудівні норми, зонування з пріоритетом аграрного використання кращих ґрунтів у периферіях;

Отже, урбанізація створює подвійний ефект: з одного боку — формує стабільні ринки збуту й технологічний попит, з іншого — збільшує тиск на земельні й ресурсні бази, підвищує вразливість локальних продовольчих систем. Для Житомирської області пріоритетом має стати поєднання інноваційного підходу в землеробстві, збереження ґрунтового потенціалу та розвиток локальної переробки і логістики. Це дозволить знизити ризики, пов'язані з урбанізацією, та підвищити стійкість регіональної продовольчої безпеки.

Ми пропонуємо розробити регіональну стратегію просторового розвитку з чітким зонуванням аграрних земель у буферних зонах міст; стимулювати впровадження прецизійних технологій та програм субсидіювання добрив/насів для підвищення продуктивності на існуючих площах; інвестувати в місцеву переробку та холодильні потужності; запровадити програми підтримки молодіжного підприємництва в сільській місцевості та програми професійної перепідготовки; формувати систему моніторингу продовольчої доступності на рівні громад (ЩОСОК — щомісячний соціальний моніторинг).